

Stortingets Justiskomiteé
Sendt via www.stortinget.no

Vår referanse: 2026/65
Dato: 09.04.26
Publikasjonsnr.: NIM-H-2026-014

SKRIFTLIG INNSPILL

Representantforslag om skjerpet straff for psykisk vold

1. Innledning

Norges institusjon for menneskerettigheter (NIM) takker for muligheten til å gi innspill til Representantforslag 160 S (2025-2026) om skjerpet straff for psykisk vold.

NIM ble i januar 2026 gitt rollen som nasjonalt overvåkingsorgan for Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbulkonvensjonen) i henhold til konvensjonens artikkel 10 og for Europarådets konvensjon om tiltak mot menneskehandel (menneskehandelskonvensjonen) i henhold til konvensjonens artikkel 29 nr. 4.¹ NIM har nå et spesifikt mandat om å overvåke myndighetenes etterlevelse av de to konvensjonene.

2. Kort om relevante menneskerettigheter

Istanbulkonvensjonen pålegger statene å kriminalisere en rekke voldshandlinger, herunder psykisk vold: Artikkel 33 pålegger medlemsstatene å kriminalisere «[...] the intentional conduct of seriously impairing a person's psychological integrity through coercion or threats [...]». «Vold» etter konvensjonen omfatter «physical, sexual, psychological or economic harm or suffering to women», jf. artikkel 3 bokstav a.

Etter FNs konvensjon om personer med nedsatt funksjonsevne artikkel 16 nr. 1, plikter statene å «...take all appropriate legislative, administrative, social, educational and other measures to protect persons with disabilities, both within and outside the home, from all forms of exploitation, violence and abuse, including their gender-based aspects.»²

¹ Se NIM-loven § 3. Mer informasjon finnes også her: <https://www.nhri.no/omv/>

² Det juridiske ekspertutvalget som skulle utrede inkorporering av FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne i norsk lov konkluderte slik: «Utvalget mener at det ikke er behov for å gjøre lov endringer for å imøtekomme forpliktelsene under artikkel 16», se s. 177. Utredningen ble lagt frem 15. januar 2024

3. Om oppfølgingen av NOU 2024: 13

I vårt hørings svar til NOU 2024: 13, påpekte vi at vi delte utvalgets vurdering om at bestemmelsene i straffeloven, særlig strl. § 266 (hensynsløs atferd) og § 282 (mishandling i nære relasjoner), i utgangspunktet oppfyller kravene i nevnte artikkel 33 i Istanbulkonvensjonen.³ Vi påpekte samtidig at vi var usikre på om straffeloven gir en tilstrekkelig effektiv gjennomføring av konvensjonens krav om straff for psykisk vold ved påtalemyndigheten og domstolens irettføring av saker. Vi viste til at det var indikasjoner på at det er behov for å tydeliggjøre straffbarheten av psykisk mishandling for å sikre et effektivt vern mot psykisk vold. Presisering av bestemmelsene er viktig for å sikre vernet.

NIM støttet derfor utvalgets forslag om å tydeliggjøre forbudet mot psykiske krenkelser i straffeloven §§ 266 og 282. Så vidt vi kan se har ikke denne delen av NOU 2024:13 blitt fulgt opp av myndighetene.⁴ I tillegg til det vi spilte inn i vårt hørings svar til NOU 2024:13, vil vi nå nevne én problemstilling som også ble nevnt av utvalget og som andre høringsinstanser kommenterte på den gang, se punkt 4.

4. Mishandling av kjærester

Hva gjelder straffeloven § 282 er det et eget spørsmål i hvilken grad mishandling av kjærester fanges opp av bestemmelsen. Spørsmålet er todelt: for det første er det uklart hvilken plass kjærester har i personkretsen som listes opp i første ledd bokstav d og e. I juridisk teori er det argumentert for at kjærester som ikke bor eller har bodd sammen er inkludert i Istanbulkonvensjonens forståelse av partnervold.⁵

For det andre, så vil det for kjærester som ender opp med å ikke tilhøre en av personkretsene listet opp i bokstav d og e, være et spørsmål om selve mishandlingsregimet fanges opp av en annen straffebestemmelse i straffeloven. Selv om voldshandlinger mot kjærester ikke er straffrie i Norge, vil det, fordi kjærester i mange situasjoner faller utenfor § 282, være situasjoner som kan karakteriseres som mishandlingsregimer som ikke dekkes av § 282 og de særskilte interessene dette straffebudet skal beskytte. Dette gjelder også mishandlingsregimer uten fysiske voldshandlinger.

og er tilgjengelig her <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/konvensjonen-om-funksjonshemmedes-rettigheter/id3021814/>. NIM nevner for øvrig at utredningen ikke inngående vurderer rekkevidden av straffelovens bestemmelser.

³ NIM-H-2024-039, se her:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/dcdcfec854d44f63b3b00dada0eb6c72/nim.pdf?uid=NIM>

⁴ Se for øvrig Riksadvokatens hørings svar av 29.november 2024, ref. 24/1835 - 11 / MDR003 til NOU 2024: 13 som supplerer bildet.

⁵ Ingrid Løining Ørum, Tidsskrift for Strafferett, «Hva med kjærestene», vol. 23, utgave 3, s. 184-207.

Istanbulkonvensjonen artikkel 33 peker på at det er handlinger som «seriously [are] impairing a person's psychological integrity through coercion or threats», som er det som skal kriminaliseres. Når det gjelder det typiske kontrollerende mønsteret vi ofte snakker om når det gjelder vold i nære relasjoner, ligger det i ordlyden til artikkel 33 et spørsmål om *hvor* kontrollerende et eventuelt regime av trusler og/eller ulike former for tvang må være, før det er en handling som må gjøres straffbar etter Istanbulkonvensjonen, ref. ordlyden «seriously impairing a person's psychological integrity».

Slik vi forstår straffeloven § 266 om hensynsløs atferd slik den er utviklet i teori og praksis i dag, kan vi ikke se at disse situasjonene er betryggende dekket av bestemmelsen. Tvangsbegrepet i strafferetten er ikke så godt utviklet med tanke på psykisk kontrollerende atferd, herunder betydningen av at personen er særlig sårbar.

Denne beskrevne problematikken knyttet til kjæresters rettsvern mot voldshandlinger er problematisert og til dels forsøkt løst av både Riksadvokaten i deres høringssvar til NOU 2024: 13 og i juridisk teori.⁶ Også utvalget kommenterer disse spørsmålene.

Myndighetene bør ta stilling til disse spørsmålene.

Vennlig hilsen

for Norges institusjon for menneskerettigheter

Stine Langlete

Fagdirektør

Thomas Malmer Berge

Seniorrådgiver

Dette dokumentet er elektronisk godkjent og har dermed ingen signatur.

⁶Se for øvrig Riksadvokatens høringssvar av 29.november 2024, ref. 24/1835 - 11 / MDR003 til NOU 2024: 13 og Ingrid Løining Ørum, Tidsskrift for Strafferett, «Hva med kjærestene», vol. 23, utgave 3, s. 184-207.